

Arbetsmiljöbarometern

2020 TEMADEL

Distansarbete under Covid-19 perioden – systematiskt arbetsmiljöarbete nyckeln till framgång

Förord

När spridningen av Covid-19 var ett faktum i Sverige tidigt år 2020 blev smittorisker snabbt en akut arbetsmiljöfråga. En av åtgärderna för att minska smittspridningen på såväl arbetsplatserna som i samhället blev ett ökat hemarbete. Båda smittspridningen och hemarbetet har skapat risker i arbetsmiljön som kontinuerligt behöver undersökas, riskbedömas, åtgärdas och följas upp för att undvika ohälsa. Det gäller inte minst för tjänstemän i privat sektor, som i stor omfattning arbetat just hemifrån under pandemin.

I detta systematiska arbetsmiljöarbete är arbetstagarnas perspektiv en avgörande förutsättning för att detta ska fungera samt för att risker ska bli kända och åtgärder bli de rätta. I en ny situation där många fler än tidigare jobbar på distans blir det särskilt viktigt att beakta fysiska, sociala och organisatoriska aspekter av arbetsmiljön i arbetet. Här har arbetsmiljöombuden en nyckelroll.

Det utökade distansarbetet har inneburit både för- och nackdelar. Arbetsmiljön kan upplevas förbättrad på vissa områden och försämrad på andra. Några kanske upplever avsaknaden av kollegor som en påfrestande isolation, medan andra uppskattar att pendlingstid har kunnat omvandlas till tid med familjen. Förändringar har skett i såväl den fysiska som sociala och organisatoriska arbetsmiljön. Detta gäller även för tjänstemän som inte har jobbat hemifrån.

Den sociala arbetsmiljön sticker ut som ett område där många arbetstagare har upplevt en försämrad arbetsmiljö. Fler än hälften av arbetsmiljöombuden uppger också att arbetssituationen under Covid-19 potentiellt kan medföra risk för ohälsa. Det är oroväckande. Resultatet visar också att arbetsgivare inte har vidtagit alla åtgärder som behövs. 2 av 10 arbetsmiljöombud anser att arbetsgivaren inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att förhindra smitta av Covid-19 i arbetet. Alla arbetsgivare behöver ta situationen på stort allvar.

Så vad behöver göras? Systematiskt arbetsmiljöarbete i samverkan med arbetsmiljöombuden och anställda har gjort att arbetsplatser klarat arbetsmiljöutmaningarna bättre än på arbetsplatser där ett sådant arbete inte bedrivs. Även under den oförutsedda och omfattande kris som Covid-19 medfört har alltså systematiskt arbetsmiljöarbete visat sig vara ett tydligt framgångsrecept.

Det är därför olyckligt att resultat från undersökningen visar att arbetsgivare har försvårat det systematiska arbetsmiljöarbetet genom att inte tillhandahålla tillräckligt med tid för arbetet eller inte involvera arbetsmiljöombuden inför förändring och beslutsfattande. Det är en kortsiktig syn på arbetsmiljöarbetet, ett arbete där alla gynnas av att det sker en systematisk samverkan bland annat i syftet att skapa bättre balans i arbetslivet så fler mår bra på och av jobbet.

Temarapporten om distansarbete under Covid-19 perioden är framtagen av Annica Hedbrant, Anna Löfgren Eriksson och Flemming Kristensen.

Katarina Lundahl
Sektionschef på Politiksektionen

Sammanfattning av resultaten

Rapporten analyserar hur Covid-19 perioden har inverkat på arbetsmiljön och arbetsmiljöarbetet år 2020. Tjänstemän i privat sektor via Novus och Kantar Sifo samt arbetsmiljöombuden inom Unionen (Arbetsmiljöbarometern) har besvarat frågor om detta. Nedan några utvalda resultat ifrån rapporten.

Omfattning av distansarbete under Covid-19 perioden

- Fler än hälften (63 procent) av arbetsmiljöombuden svarar att de under Covid-19 perioden arbetat hemifrån i stor eller viss omfattning
- 12 procent av tjänstemännen inom arbetsmiljöombudens skyddsområden har inte alls arbetat hemifrån under Covid-19 perioden

Arbetsmiljön under Covid-19 perioden

- 6 av 10 svarar att den fysiska arbetsmiljön inte förändrats under Covid-19 perioden, medan 24 procent uppger en försämring
- 50 procent anger att den organisatoriska arbetsmiljön inte förändrats under Covid-19 perioden – 26 procent pekar på en försämring
- 4 av 10 upplever en försämring av den sociala arbetsmiljön under Covid-19 perioden – samma andel anger ett oförändrat läge
- Upp emot 6 av 10 anser att arbetssituationen under Covid-19 perioden skulle, eller kanske skulle kunna medföra risk för ohälsa

Arbetsgivarnas ansvar och insatser under Covid-19 perioden

- I vilken utsträckning har arbetsgivaren vidtagit åtgärder för att förbättra arbetsmiljön under Covid-19 perioden:
 - Fysisk arbetsmiljö – 2 av 10 inga åtgärder
 - Social arbetsmiljö – nästan 3 av 10 inga åtgärder
 - Organisatorisk arbetsmiljö – 3 av 10 inga åtgärder
- 3 av 4 uppger att arbetsgivaren har vidtagit tillräckliga åtgärder för att förhindra smitta av Covid-19 i arbetet

Systematiskt arbetsmiljöarbete (SAM) under Covid-19 perioden (resultaten av från Novus-undersökning bland tjänstemän i privat sektor)

- På arbetsplatser där SAM bedrivs är det drygt 3 gånger så många tjänstemän (26 procent respektive 7 procent) som uppger att alla åtgärder som behövs har vidtagits för att förbättra den fysiska arbetsmiljön, som på arbetsplatser utan SAM.
- På arbetsplatser där SAM bedrivs är det drygt 3 gånger så många tjänstemän (25 procent respektive 7 procent) som uppger att alla åtgärder som behövs har vidtagits för att förbättra den sociala arbetsmiljön, som på arbetsplatser utan SAM

Om temarapporten

Hemarbete i den mån det är möjligt har under Covid-19 perioden utgjort en rekommendation från Folkhälsomyndigheten.ⁱ Unionen har vid ett flertal tillfällen under år 2020 genomfört undersökningar om omfattningen och effekterna av privata tjänstemäns ökade hemarbete under denna period. Detta framförallt ur ett arbetsmiljöperspektiv.

I denna temarapport redovisas främst hur Unionens arbetsmiljöombud (AMO)ⁱⁱ har svarat på frågor avseende distansarbete under Covid-19 perioden. Resultaten insamlades som en del av Unionens Arbetsmiljöbarometer år 2020.ⁱⁱⁱ Undersökningen skickades år 2020 ut till samtliga registrerade AMO med inrapporterad e-post hos Unionen. Enkäten skickades ut den 30:e september och var öppen fram till och med den 30:e oktober.

De som inte svarat fick sammanlagt två påminnelser. Totalt fick 7 418 AMO undersökningen, exklusive e-postadresser som studsade vid utskick. 2 585 AMO svarade på undersökningen, vilket ger en svarsfrekvens på 35 procent.

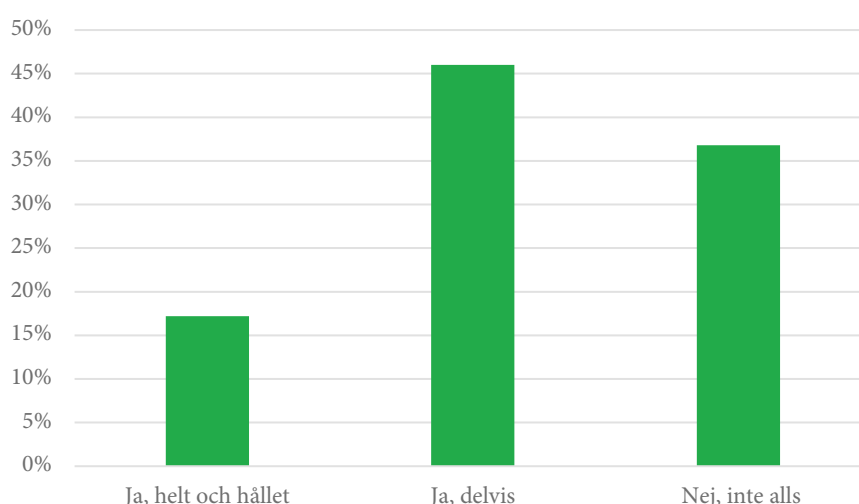
Analysen kompletteras och vidgas ytterligare med insikter ifrån två andra undersökningar på samma tema från innevarande år. Det framgår i rapporten, när resultat från dessa två undersökningar redovisas. Den första Novus-undersökningen genomfördes under maj/juni år 2020 och hade 2 057 respondenter (en deltagarfrekvens på 70 procent).^{iv} Den andra enkäten genomfördes september/oktober via Kantar Sifos online-panel. De 1 200 tillfrågade är slumpmässigt rekryterade och riksrepresentativa för landets tjänstemän i privat sektor.^v

Omfattning av distansarbete under Covid-19 perioden

Omfattningen av hemarbete varierar mellan de tre undersökningarna, såväl som mellan regioner och branscher. Omfattningen av distansarbete kan påverkas och förändras av exempelvis förändringar i smittspridning och råd kopplade därtill vilket har förekommit under den pågående pandemin.

Även om distansarbete inte är en ny företeelse i det moderna arbetslivet medförde pandemin en mycket snabb omställning till en stor omfattning av hemarbete för många tjänstemän i privat sektor.

Diagram 1 (Unionens Arbetsmiljöbarometer år 2020) Har du arbetat hemifrån under Covid-19 perioden?

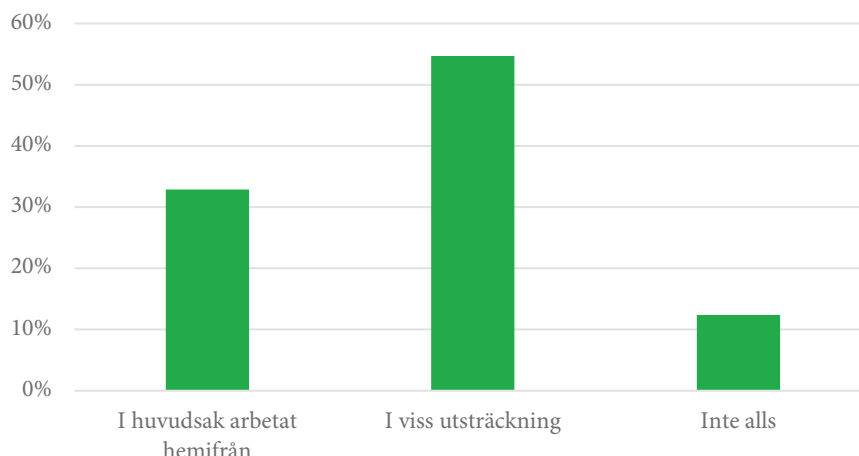
Andelen svarande arbetsmiljöombud som helt och hållet har arbetat hemifrån är 17 procent medan 46 procent svarar att de delvis gjort detta. Mer än en tredjedel inte alls arbetat hemifrån under perioden. Att delvis ha utfört arbetet hemifrån är således det svar som är vanligast. Dessa siffror varierar samtidigt markant mellan olika branscher.

Exempelvis är det mer än hälften av arbetsmiljöombuden i branscherna Farmaci & Hälsa och Transport & Logistik som uppger att de inte alls har kunnat jobba på distans under Covid-19 perioden. Motsatt är det bara lite mer än en av tio inom IT & Telekom som inte alls har jobbat hemifrån.

Distansarbete bland tjänstemännen

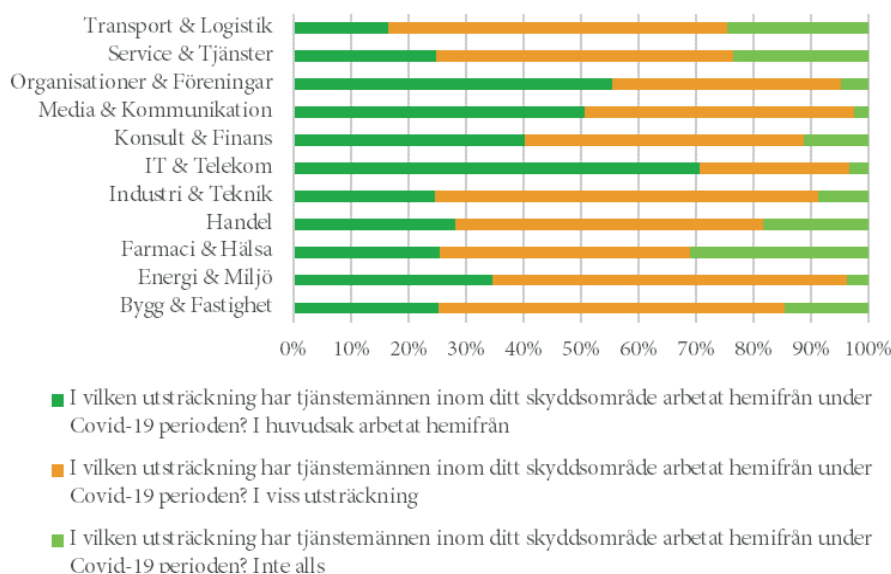
Ett skyddsområde är det område inom vilket ett arbetsmiljöombud verkar och har sina befogenheter. Ett skyddsområde kan exempelvis vara geografiskt, organisatoriskt, omfatta yrkesgrupp eller kollektivavtalsområde.

Diagram 2 (Unionens Arbetsmiljöbarometer år 2020) / vilken utsträckning har tjänstemännen inom ditt skyddsområde arbetat hemifrån under Covid-19 perioden?

De tjänstemän som finns inom svarande arbetsmiljöombudens skyddsområden har i hög utsträckning arbetat hemifrån under perioden, antingen i huvudsak eller delvis. 55 procent har i viss utsträckning arbetat hemifrån, vilket gör detta till den vanligaste arbetsformen under perioden. Endast 12 procent av tjänstemännen inom AMO:s skyddsområden har inte alls arbetat hemifrån. I likhet med arbetsmiljöombuden förekommer det dock stora skillnader för tjänstemännen inom olika branscher – vilket framgår nedan av diagram 3.

Diagram 3 (Unionens Arbetsmiljöbarometer år 2020) / vilken utsträckning har tjänstemännen inom ditt skyddsområde arbetat hemifrån under Covid-19 perioden (per bransch)?

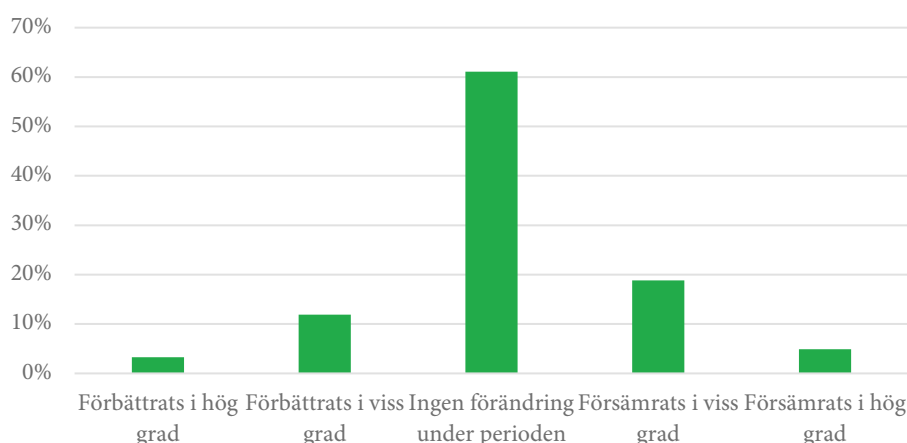
En bransch som skiljer sig avseende distansarbete är IT & Telekom där 70 procent av tjänstemännen i huvudsak har jobbat hemifrån, medan motsvarande andel inom Transport & Logistik är 16 procent. Inom Farmaci & Hälsa har 30 procent inte alls jobbat hemifrån, medan andelen som inte alls gjort detta bara uppgår till 3 procent inom Media & Kommunikation.

Arbetsmiljön under Covid-19 perioden

Covid-19 perioden har medfört stora förändringar för de flesta arbetsplatser. Den fysiska arbetsmiljön, som innefattar bland annat arbetsutrymme, skrivbord, belysning och ljud, bedöms en aning mer försämrad än förbättrad under perioden.

Den fysiska arbetsmiljön

Diagram 4 (Unionens Arbetsmiljöbarometer år 2020) *Fysisk arbetsmiljö. Hur upplever du att arbetsmiljön på din arbetsplats generellt har förändrats under Covid-19 perioden?*

På frågan hur arbetsmiljöombuden generellt upplever att den fysiska arbetsmiljön på arbetsplatsen har förändrats under Covid-19 perioden anger 24 procent att den fysiska arbetsmiljön försämrats i viss eller hög grad. 15 procent svarar att de ser en förbättring av densamma. Ett exempel på en förbättring som lyfts fram är att tjänstemän som har suttit i aktivitetsbaserade miljöer kan uppleva att det blir enklare att jobba ostört. Majoriteten (61 procent) anger dock att den fysiska arbetsmiljön inte förändrats under Covid-19 perioden.

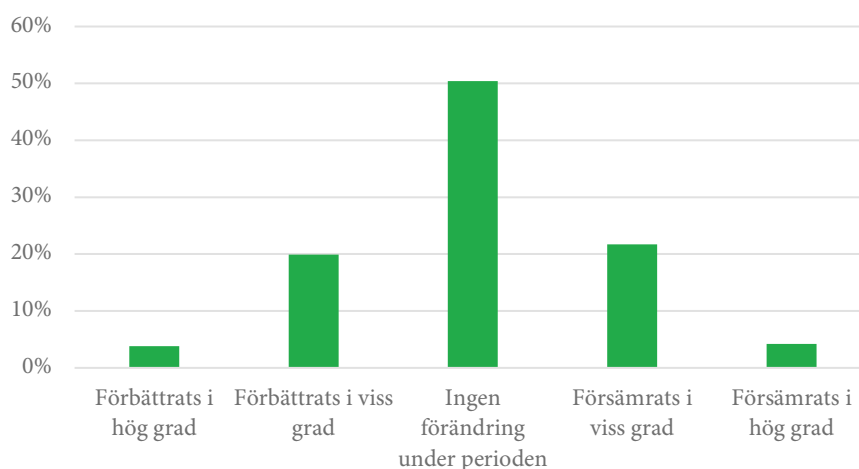
Bland tjänstemännen i privat sektor angav en större andel i Novus-undersökningen från maj/juni att arbetsmiljön hade försämrats, än de siffrorna som framkommer i Arbetsmiljöbarometern. Exempelvis var det drygt 40 procent som uppgav att den fysiska arbetsmiljön hade försämrats, jämfört med 24 procent bland arbetsmiljöombuden cirka ett halvt år senare.

Två möjliga förklaringar till denna förändring är dels att det i detta senare skede har genomförts åtgärder för att förbättra den fysiska arbetsmiljön även för de grupperna som jobbar hemifrån, dels att arbetsmiljöarbetet troligen prioriteras på ett mer systematiskt sätt på arbetsplatser med arbetsmiljöombud.

Den organisatoriska arbetsmiljön

Den organisatoriska arbetsmiljön innefattar fördelning av arbetsuppgifter, sambandet mellan krav, resurser och ansvar, men också handlingsutrymme, delaktighet och kommunikation.

Diagram 5 (Unionens Arbetsmiljöbarometer år 2020) *Organisatorisk arbetsmiljö. Hur upplever du att arbetsmiljön på din arbetsplats generellt har förändrats under Covid-19 perioden?*

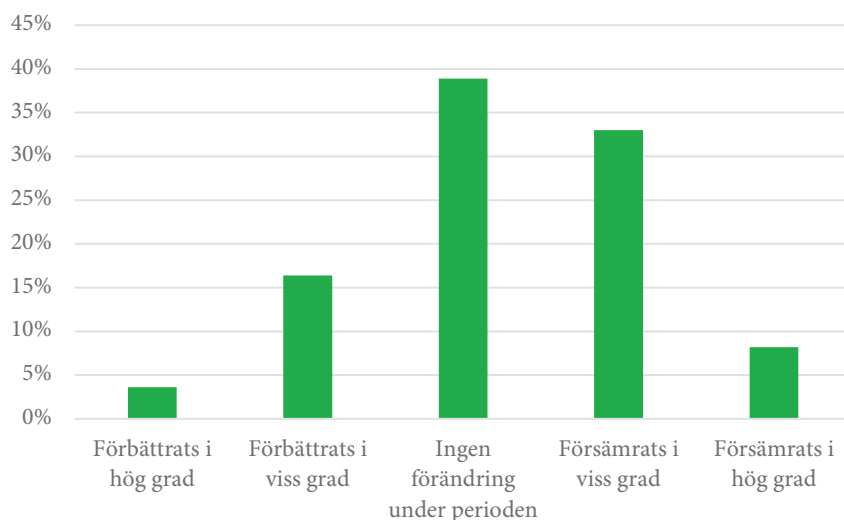

Andelen som uppger att förbättringar i hög eller viss grad har skett på området uppgår till 24 procent, medan 26 procent anger en försämring. 50 procent anger att den organisatoriska arbetsmiljön inte förändrats under perioden.

Den sociala arbetsmiljön

Den sociala arbetsmiljön inrymmer arbetsplatsgemenskap, det sociala samspillet och samarbete och socialt stöd från chefer och kollegor.

Diagram 6 (Unionens Arbetsmiljöbarometer år 2020) *Social arbetsmiljö. Hur upplever du att arbetsmiljön på din arbetsplats generellt har förändrats under Covid-19 perioden?*

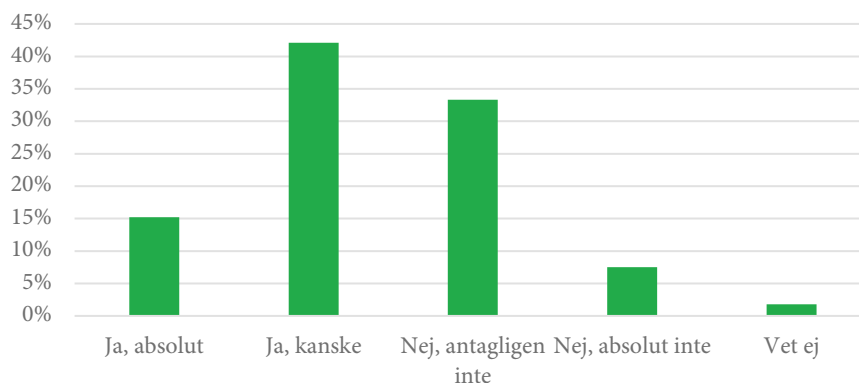

Området utmärker sig i negativ bemärkelse eftersom det är det område där arbetsmiljöombuden överlag upplever flest försämringar under perioden. 41 procent upplever en försämring i viss eller hög grad. 39 procent svarar oförändrat medan 20 procent upplever en viss eller hög grad av förbättring. Det är över hälften av arbetsmiljöombuden som tror att ett eventuellt ökat distansarbete framöver skulle leda till försämringar av den sociala arbetsmiljön.

Hälsorisker

På en mer övergripande nivå har arbetsmiljöombuden också fått svara på, om den arbetssituation som har varit gällande under Covid-19 perioden skulle kunna medföra risk för ohälsa.

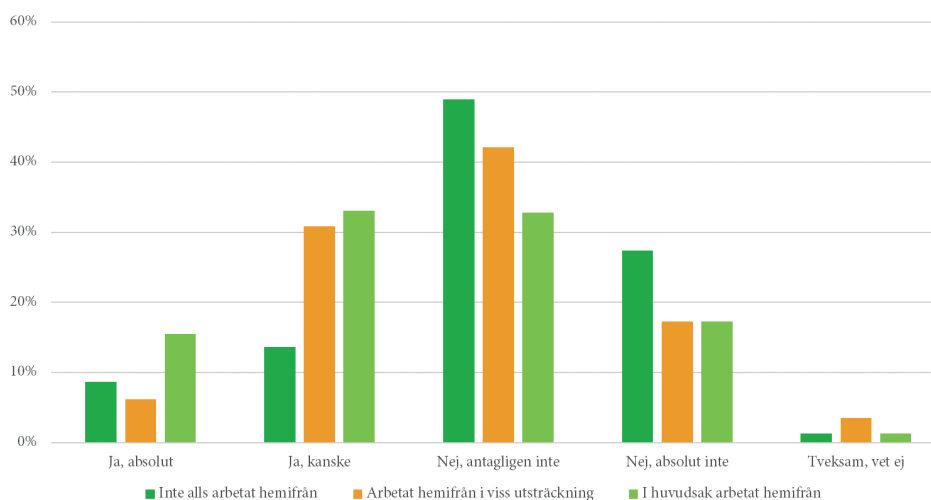
Diagram 7 (Unionens Arbetsmiljöbarometer år 2020) Ser du att den arbetssituation ni har haft på din arbetsplats under Covid-19 skulle kunna medföra risk för ohälsa?

Nästan 6 av 10 arbetsmiljöombud ser att arbetssituationen under perioden skulle, eller kanske skulle kunna medföra risk för ohälsa. Även om pandemin medfört stora förändringar och prövningar för arbetsplatsen och att distansarbete även kan medföra friskfaktorer, kan ohälsorisker inte förbises.

I Kantar Sifo-undersökningen från september år 2020 – se diagram 8 nedan – blir det tydligt att särskilt personer som i huvudsak har arbetat hemifrån under Covid-19 perioden ser risk för ohälsa på sikt. I gruppen som inte alls har arbetat hemifrån svarar 3 av 4 att de inte ser risk för ohälsa på sikt.

Diagram 8 (Kantar Sifo år 2020) Ser du att den arbetssituation du har haft under Corona-pandemin skulle kunna medföra risk för ohälsa (syftar både till fysisk och psykisk ohälsa) på sikt?

Andelen som svarar bekräftande på att arbetssituationen under Covid-19 perioden skulle kunna medföra risk för ohälsa på sikt, är ungefär dubbelt så stor bland tjänstemän i privat sektor som i huvudsak har arbetat hemifrån jämfört med dem som inte alls arbetat hemifrån i samma period.

Ett aktivt systematiskt arbetsmiljöarbete i samverkan måste fånga upp och hantera sådana risker på alla arbetsplatser, oavsett om arbetsplatsen är i hemmet eller i arbetsgivarens lokaler. Fördelarna med att bedriva ett sådant arbete beskrivs och analyseras mer utförligt längre fram i rapporten – se sid.13-15.

Arbetsgivarnas ansvar och insatser under Covid-19 perioden

Arbetsgivaren ska i enlighet med arbetsmiljölagen vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall. En utgångspunkt är att allt sådant som kan leda till ohälsa eller olycksfall ska ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall undanröjs. Detta gäller oavsett om arbetet bedrivs från arbetsgivarens lokaler eller på distans.

Riskbedömningar med tillhörande åtgärder och handlingsplaner ska ske inför förändringar av verksamheten, just för att undvika att arbetsmiljörisker och brister byggs in i den tilltänkta organisationen och verksamheten. Även om Covid-19 perioden krävt snabba beslut och prioriteringar, är det väsentligt att arbetsmiljöåtgärder och stora verksamhetsfrågor inte hanteras som väsensskilda företeelser, utan som samverkande.

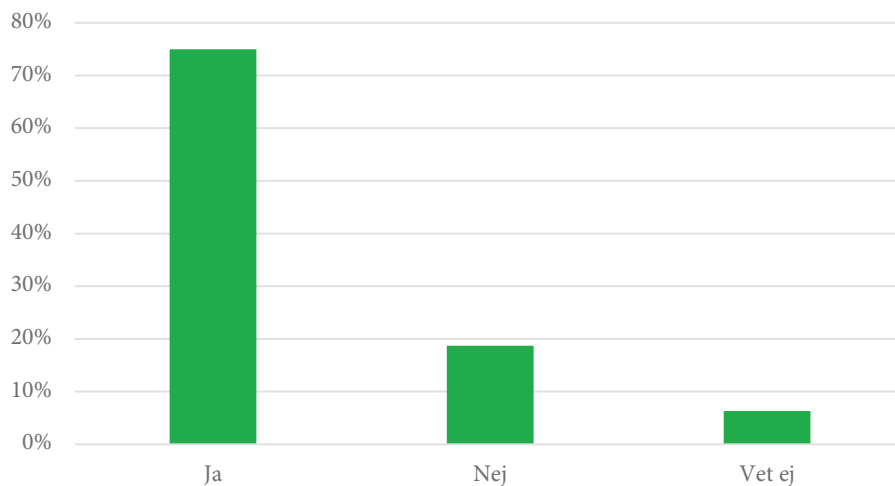
Åtgärder för att förbättra arbetsmiljön

På frågan om i vilken utsträckning arbetsgivaren har vidtagit åtgärder för att förbättra arbetsmiljön under Covid-19 perioden – svarar följande andelar *inga åtgärder* på de tre huvudområdena inom arbetsmiljöarbetet:

- Fysisk arbetsmiljö – 2 av 10
- Organisatorisk arbetsmiljö – 3 av 10
- Social arbetsmiljö – nästan 3 av 10

Åtgärder saknas med andra ord gällande såväl den fysiska som organisatoriska och sociala arbetsmiljön. Något färre anger att åtgärder gällande den fysiska arbetsmiljön saknas i jämförelse med övriga områden, men oaktat detta har arbetsgivaren inte vidtagit alla åtgärder som behövs. Smittrisker blev ett omedelbart faktum som skyndsamt behövde hanteras i samband med pandemins utbrott. Arbetsgivarnas hantering framgår nedan.

Diagram 9 (Unionens Arbetsmiljöbarometer år 2020) *Upplever du att arbetsgivaren har vidtagit tillräckliga åtgärder för att förhindra smitta av Covid-19 i arbetet?*

En majoritet av svarande, 75 procent, anser att arbetsgivaren vidtagit tillräckliga åtgärder för att förhindra smitta av Covid-19 i arbetet, medan nästan två av tio anser att arbetsgivaren inte gjort tillräckligt – se diagram 9 sidan 11.

Den andelen är lägre än motsvarande resultat från Novus-undersökningen bland tjänstemän i privat sektor genomförd i maj/juni år 2020. Detta kan med stor sannolikhet förklaras med att arbetsmiljöombuden givet sitt uppdrag har fördjupad kunskap om arbetsmiljöregler och insikt i vilka åtgärder som vidtagits och inte. Samtidigt är det troligt att den utdragna pandemin har skapat behov av ännu mer omfattande arbetsmiljöinsatser ifrån arbetsgivarens sida, som alltså inte är infriade än i detta senare skede av Covid-19 perioden.

När arbetsmiljöombuden ska peka på orsaker till varför åtgärder i arbetsmiljön saknats, så är det bland annat därför att stora verksamhetsfrågor såsom korttidsarbete men även omorganisationer och omstruktureringar i stället har varit i fokus.

Systematiskt arbetsmiljöarbete (SAM) under Covid-19 perioden

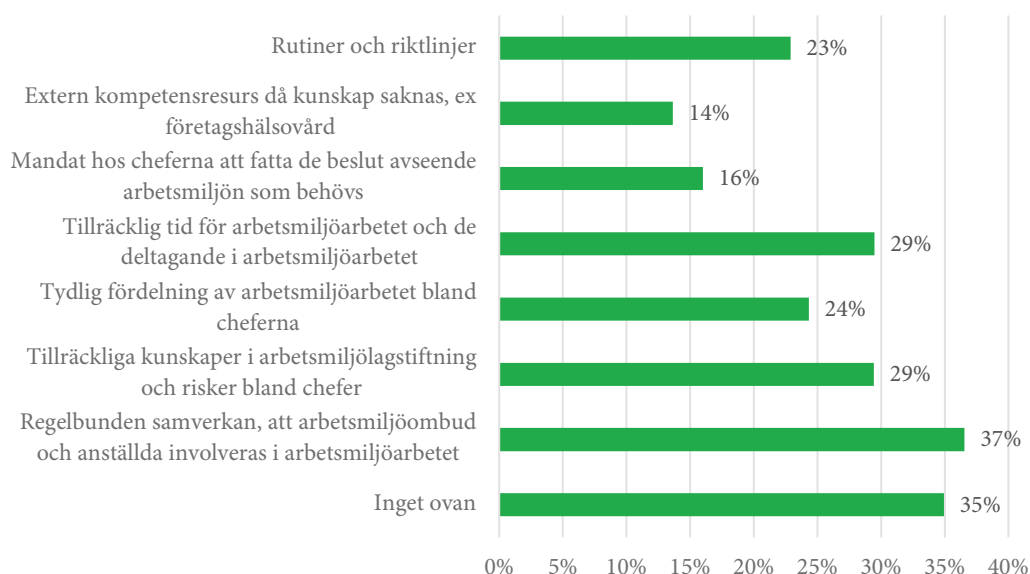
Försämrade förutsättningar för SAM

Covid-19 perioden har inneburit ett stort fokus på arbetsmiljö och hälsa, men som det redan har konstaterats i föregående avsnitt så har även andra frågor behövt hanteras parallellt med arbetsmiljöarbetet. Arbetsmiljöömbuden ger flera exempel på hur de inte släpps in i arbetet eller släpps in för sent vilket försämrar förutsättningarna för det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Ett aktivt systematiskt arbetsmiljöarbete i samverkan måste emellertid fånga upp och hantera risker och brister på alla arbetsplatser, och som tidigare påpekats gäller det oavsett om arbetsplatsen är i hemmet eller i arbetsgivarens lokaler.

Även om pandemin har medfört många, stora förändringar och prövningar på arbetsplatsen och distansarbete även kan medföra friskfaktorer, så får och ska inte ohälsorisker och arbetsmiljöömbudens viktiga roll och perspektiv hamna i skymundan.

Diagram 10 (Unionens Arbetsmiljöbarometer år 2020) *Har något av nedanstående saknats i arbetsmiljöarbetet under Covid-19 perioden (flera val möjliga)?*

Arbetsmiljöömbuden har ombetts att peka på om det under Covid-19 perioden har varit områden som har saknats i arbetsmiljöarbetet. Som diagram 9 visar är det inte något enskilt område som sticker ut markant i negativ bemärkelse.

Däremot är det flera områden som är centrala för ett välfungerade SAM som saknas. Bland annat att arbetsmiljöömbuden och anställda involveras i arbetsmiljöarbetet, avsaknad av tid för detta samt att kunskapsnivån inte alltid har varit tillräckligt bland cheferna.

Till detta kan läggas att tre av tio arbetsmiljöombud inte har fått ta del av de handlingar, den information och de upplysningar de behöver för att kunna fullgöra sitt uppdrag under Covid-19 perioden.

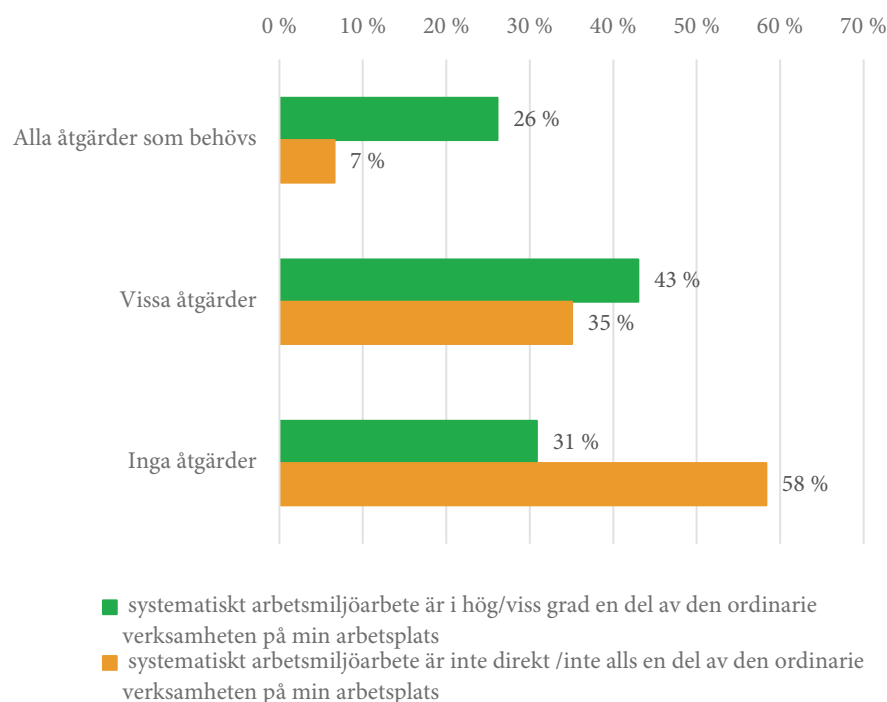
SAM skapar en bättre arbetsmiljö

Pandemin har skapat stora förändringar i vardagen för många tjänstemän i privat sektor och med det arbetsmiljörisker att uppmärksamma och hantera. Arbetsplatser där systematiskt arbetsmiljöarbete är en del av ordinarie verksamhet och bedrivs tillsammans med arbetsmiljöombud och anställda visar betydligt bättre resultat gällande åtgärder som vidtagits.

Nedan exemplifieras det hur SAM skapar en bättre arbetsmiljö när det gäller de fysiska och sociala aspekterna i denna. Resultaten i diagram 11 och 12 är från Novus-undersökningen bland tjänstemän i privat sektor.

Det kan vara värt att upprepa att Novus-resultaten hämtades in innan sommaren. Därför kan dessa tänkas spegla försiktig optimism i ett skede där flera nog antog att perioden med distansarbete skulle bli kortare än det senare har visat sig. Det kan också ha medverkat till att färre åtgärder genomfördes vid det tillfället, utifrån ett antagande om att tillståndet skulle bli övergående.

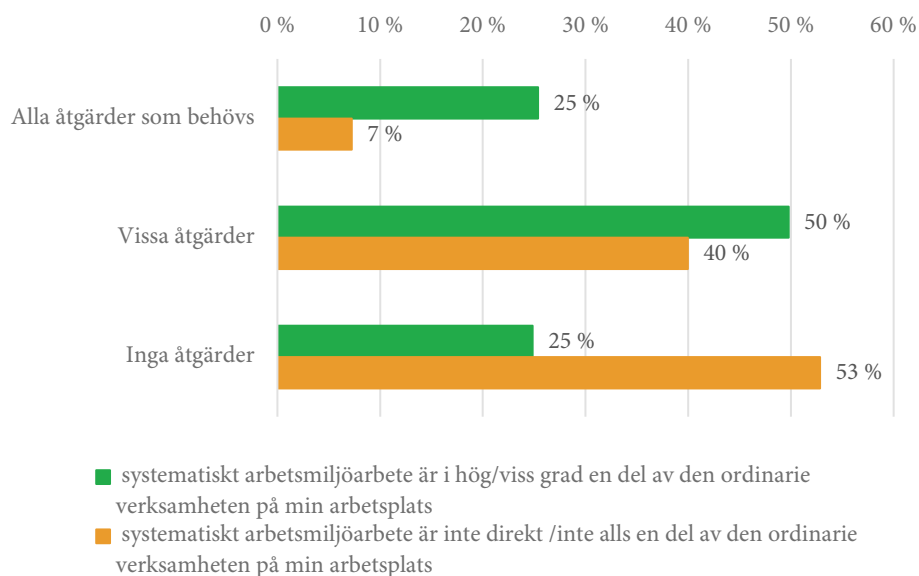
Diagram 11 (Novus år 2020) / vilken utsträckning har arbetsgivaren vidtagit åtgärder för att förbättra den fysiska arbetsmiljön?

På arbetsplatser där SAM bedrivs är det drygt tre gånger så många tjänstemän som uppger att alla åtgärder som behövs har vidtagits för att förbättra den fysiska arbetsmiljön, som på arbetsplatser utan SAM – 26 procent respektive 7 procent.

När det gäller hur många som uppger att arbetsgivaren inte har vidtagit åtgärder för att förbättra den fysiska arbetsmiljön visar sig ett identiskt samband fast med omvända förtecken. På arbetsplatser utan SAM är det nästan 6 av 10 som uppger att inga åtgärder har vidtagits ifrån arbetsgivarens sida, medan den andelen är hälften så stor på arbetsplatser med SAM.

Diagram 12 (Novus år 2020) / vilken utsträckning har arbetsgivaren vidtagit åtgärder för att förbättra den sociala arbetsmiljön?

På arbetsplatser där SAM bedrivs är det drygt 3 gånger så många tjänstemän som uppger att alla åtgärder som behövs har vidtagits för att förbättra den sociala arbetsmiljön, som på arbetsplatser utan SAM – 25 procent respektive 7 procent.

I likhet med den fysiska arbetsmiljön är risken att ingenting görs för att förbättra den sociala arbetsmiljön dubbelt så stor på arbetsplatser utan SAM, jämfört med arbetsplatser där SAM bedrivs.

Slutsatser

Prioritera det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM) i samverkan

Unionens undersökningar visar att arbetsplatser, där SAM är en del av den ordinarie verksamheten, har klarat arbetsmiljö, åtgärder och ohälsorisker bättre under den kris som pandemin inneburit. Det är med andra ord gynnsamt för alla att prioritera det systematiska arbetsmiljöarbetet i samverkan.

I detta sammanhang är det viktigt att de funktioner som är involverade i det systematiska arbetsmiljöarbetet har tillräcklig kunskap, tid, stöd och mandat för arbetet. Pandemin har aktualiserat många arbetsmiljöaspekter som kommer att behöva fortsätta att arbetas med även i en post Covid-19 era.

Arbetsmiljön är föränderlig och arbetet måste alltid hållas aktuellt, vissa risker kan minska medan andra risker växer och nya tillkommer. De organisationsförändringar som kan ha blivit en effekt av Covid-19 pandemin är som exempel viktiga att följa ur arbetsmiljöhänseende. OSA-risker som ohälsosam arbetsbelastning, otydliga roller och ohälsosam arbetstidsförläggning är fortsatt viktiga att hålla ögon på.

Det systematiska arbetsmiljöarbetet är och ska inte betraktas som ett sidospår i verksamheten. När arbetsmiljöarbetet är en naturlig del av den ordinarie verksamheten, sker i samverkan och skapas bra förutsättningar för, ger det tydliga resultat i form av ständiga förbättringar.

Arbetsgivarnas arbetsmiljöansvar gäller oavsett varifrån arbetet bedrivs

Arbetsgivarnas arbetsmiljöansvar gäller oavsett om arbetstagarna utför arbete från arbetsgivarens lokaler, hemifrån eller både och. Det är tydligt att tjänstemännen tror att distansarbete blir vanligare framöver än vad det varit innan pandemin. Arbetsgivare kommer då att i större utsträckning att behöva hantera personalgrupper på fler fysiska platser. Det gör det ännu viktigare att det systematiska arbetsmiljöarbetet fångar upp alla aspekter av arbetsmiljön och omfattar alla arbetstagare.

Under en pandemi med stor fokus på smittrisker är det viktigt att arbetsmiljöarbetet samtidigt klarar av att hantera andra arbetsmiljörisker parallellt. Arbetsmiljöombud och anställda ska involveras i arbetet. Arbetstagarna och deras representanters perspektiv är en förutsättning för att arbetet ska fungera, för att ohälsa ska kunna undvikas och arbetsmiljön bli så bra som möjligt.

Arbetsgivarna måste se till att arbetsmiljöombuden får ta del av de handlingar, den information och de upplysningar som behövs för uppdraget. Arbetsmiljöombuden ska få ta del av undersökningsresultat, vara delaktiga i framtagandet av riskbedömningar, åtgärder, uppföljningar och rutiner. Fungerande samverkan måste hittas former för, även om arbetet sker på distans.

Kunskap, tid och samverkan är nyckelord

Ett välfungerande systematiskt arbetsmiljöarbete i samverkan förutsätter kunskap om risker såväl som friskfaktorer. Arbetsgivare såväl som arbetsmiljöombud och anställda måste känna till vilka risker som kan vara förknippade med arbete som utförs på distans, såväl som från arbetsgivarens lokaler. Ett välfungerande systematiskt arbetsmiljöarbete tar också fasta på det som fungerar bra, för att kunna behålla och utveckla sådana aspekter av arbetsmiljön.

Arbetsmarknadens parter har via forum såsom Prevent tagit fram information och handgripligt stödmaterial under pandemin, det har även Arbetsmiljöverket. Men mer kan och behöver göras. Arbetsmiljöverket som tillsynsmyndighet behöver arbeta för att göra krav på arbetsgivaren med koppling till distansarbete tydliga och tillgängliga, inte minst då den omarbetade föreskriften om Arbetsplatsens utformning (tidigare AFS 2009:2, från 1/1 2021 AFS 2020:1) inte omfattar arbete i enskilda hem. Det vore värdefullt om ett sådant arbete skedde i samråd med Diskrimineringsombudsmannen och att även risken för diskriminering, särskild av funktionsnedsatta, belystes. Samtidigt har arbetsmarknadens parter fortsatt ett viktigt arbete framför sig med att tillgängliggöra kunskap och stöd för den arbetsplatsnära hanteringen av, bland annat, distansarbete i olika former och omfattning.

Det är av största vikt att det avsätts tid till det systematiska arbetsmiljöarbetet, att beredskap finns för att mer tid kan behöva avsättas när arbetsmiljöfrågorna är stora och/eller många. Det gäller inte minst för arbetsmiljöombuden men även de arbetsgivarrepresentanter - chefer och arbetsledare - som deltar i arbetet. Arbetet behöver organiseras på ett sätt som skapar utrymme för det systematiska arbetsmiljöarbetet att fungera som en naturlig del av verksamheten. Det behöver skapas beredskap för att perioder med många stora förändringar också kräver sitt utrymme och fokus. Tät och regelbunden samverkan, riskbedömningar och uppföljningar av åtgärder är exempel på helt nödvändiga åligganden som förutsätter sådant utrymme.

Vidare är det av största vikt att arbetsgivare förstår, respekterar och värderar arbetsmiljöombudens roll i arbetsmiljöarbetet. Arbetsmiljöombuden ska ses som den stora tillgång de är och som en självklar samverkanspart. Arbetsmiljöombudens kunskap, kännedom och perspektiv ska tas tillvara i alla aspekter av arbetsmiljöarbetet. Unionens arbetsmiljöombud gör ett oerhört viktigt arbete för sina kollegors och därmed sin egen arbetsmiljö. Det bidrar till mer hållbara, produktiva och hälsosamma arbetsplatser vilket gynnar alla. Under Covid-19 perioden har arbetsmiljöfrågorna varit stora och många, så även arbetet kopplat till dem. I frågor om ergonomi och utrustning vid distansarbete och smittrisker. I frågor om arbetsbelastning, isolation och oro för anställning och hälsa har arbetsmiljöombuden funnits där, för allas bästa.

Ett systematiskt arbetsmiljöarbete i samverkan förbättrar för alla, från individ till arbetsplats och samhälle. Att värna och stötta arbetsmiljöombuden och samverkan måste därför ses som en självklarhet för alla, från politiker till parter och arbetsgivarföreträdare på arbetsplatser i privat sektor.

Referenser och kommentarer

ⁱ Folkhälsomyndigheten (2020): *Folkhälsomyndigheten rekommenderar att så många som möjligt arbetar hemifrån. Arbete hemifrån ska väljas i samförstånd med arbetsgivaren så att inte verksamheten drabbas av negativa effekter. Det är viktigt att arbetsgivaren tar ansvar för arbetsmiljön även vid arbete hemifrån.* <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/skyddadig-och-andra/>

ⁱⁱ Unionen (201130): *Om arbetsmiljöombud (AMO)* <https://www.unionen.se/fortro-endevald/arbetsmiljoombud>

ⁱⁱⁱ Unionen (2020): *Arbetsmiljöbarometern 2020*

^{iv} Novus (2020): *Arbetsmiljö och kompetensutveckling under covid-19 perioden 2020*

^v Kantar Sifo (2020): *Pandemins effekt på ett jämställt och föräldravänligt arbetsliv i balans*

SVERIGES STÖRSTA FACKFÖRBUND

Hos oss är alla tjänstemän i det privata arbetslivet
välkomna, oavsett utbildning och befattning.

Bland våra medlemmar hittar du många chefer
och dessutom både egenföretagare och studenter.

Vår vision är att tillsammans skapa framgång,
trygghet och glädje i arbetslivet.